לא המספר הרב של עיתונאיות (כפי שכתב אלי תבור) מוכיח על קידמה של נשים. היום חשוב לעודד גברים להכנס למיקצועות של נשים, ולטיפול על עצמם עול גידול ילדים ומשק־בית יחד עם הנשים היוצאות לעבודה. אחרת נשים מקבלות על עצמן עול כפול — אז איפה השוויון? ג ב ר י ם צריכים להשתנות כדי לאפשר לנשים את השוויון, ולחלק מעבודת החינוך צריך להיות מוקדש לכך. (יש להרגיע את הגברים שנשים משוחררות אינן נגד מין ואינן בעד „זכויות" יתר או „הגנה". יש לשכנעם שבסופו של דבר הנטל יתחלק ויוקל לגברים. בסופו של דבר, כפי שמוכיח הפסיכולוג מאסלו, נשים משוחררות הן גם בנות־זוג משוחררות ומשחררות במין.).

יש צורך בכתיבה מתמדת בעיתונות בגישה פמיניס־טית (לא ויכוחים, אלא חינוך). והכוונה שלי היא מע־שית ועניינית. פשוט להראות כיצד העיתונאי/ת הרגיל/ה מעוות/ת ומסלפ/ת את הדברים הפשוטים ביותר ובכך עושים לנו עוול ותורמים לדחיית הנושא על הסף. לא צריך הרבה כדי לעשות צחוק מרעיון רציני. כל־כך הרבה כבר צחקו מהפמיניסטיות והפמיניזם, עד שרק מהפכה יכולה לנקות את השטח.

תחיה בת־אורן, תל־אביב

השוביניסט שמאחרי הדלת

מצבן של הנשים ואפילו הנשים „המשוחררות" מז־כיר מעט את מצבם של הילדים הגדלים במשפחות „מתקדמות". לא פעם אתה שומע הורים שטוענים: „אני נותן לילדי את כל החופש האפשרי והם אינם מנצלים זאת, הם מרובעים וממושמעים כמו שאר הילי־דים..." כנראה שההורים עצמם אינם מודעים לדבר שהילד חש בו: זהו אינו חופש אמיתי, זהו חופש על־תנאי. יש מישהו סמכותי ש נ ו ת ן את החופש, ומישהו זה יכול גם ל ש ל ו ל אותו מן הילד. אם ההורה ישנה את התיאוריה החינוכית שלו — יסתיים בכך עניין החופש.

חשדנותן של הנשים ביחס למניעים של הגברים „הפמיניסטים" שאובה מכמה מקורות.

ראשית — האם מי שנהנה מזכויותי־יתר יוותר עליהן מרצונו הטוב? ותרן כזה צריך להיות או מאזו־כיסט (ומזה יש לנשים די והותר משל עצמן) או אידיא־ליסט חולמני.

שנית — אחרי הכל אין המאבק למען האשה מאבקו שלו. המועקות אינן שלו, הכאבים אינם שלו, ובמילא אינו מסוגל לתפוס מה אנו חשות, עם כל כוונותיו הטובות.

שלישית — זהו הטיעון החזק ביותר נגד הגברים הפמיניסטים: כוונות טובות, חוש צדק מפותח, פתי־חות והזדהות עם אשה סובלת מביאים גברים לפעולה פמיניסטית ו/או לחלוק את חייהם עם אשה משוחררת. אך תמיד נותר השוביניסט מאחרי הדלת, וזאת מפני „שיש לו לאן לחזור". בכל שלב משלבי המישחק, הגבר יכול לצאת ממנו; לשאת עקרת־בית קטנה או אשה שהחליטה לשחק תפקיד זה, ולחיות בשלווה ובשקט מצפוני עד אחרית ימיו — בחירה כזו כלל לא תיתכן כשהמדובר באשה המודרנית. אם בחרה היא להיות „משוחררת" הרי תהיה קרועה בין כל תפקידיה, חי־נוכה, שאיפותיה ויסורי המצפון שלה. אם בחרת למשוך ידיה מן המאבק הפנימי־אישי והכללי, הרי ויתרה על חלק מעצמה — דבר שלא נדרש מן הגברים.

מכאן נובע מצב אבסורדי ועצוב.

האוייב האמיתי של האשה המשוחררת אינו הגבר, אלא האשה ש„לא השתחררה", זו מכתיבה במידה מסו־יימת לאשה המשוחררת את דרך חייה (כמו שממשלת המערך פעלה בניגוד להכרתה, מחשש ומפחד מפני ה־ימין).

לו היו משכימות כל הנשים בבוקר אחד משוחררות, הרי שלגברים לא היתה ברירה אלא להתמודד עם הבעיה לטובת הנשים ולטובת החברה כולה. אך כל זמן שיש לגברים ברירה, ניתן לצפות שיבחרו בנוחיות. אם כי היו גם פמיניסטיות אופטימיות, כמו מרי וולס־טונקרפט (שספרה A Vindication of the Rights of Women" פורסם לראשונה בסוף המאה ה־18"), שהאמינו כי על הנשים לפנות אל הגברים ולבקשם בחן, „שבנדיבותם יסירו את הכבלים מידינו". הדבר לא נאמר באירוניה, היא הסבירה לגברים שזה לטובתם.

נשים רבות סברו שיש לעזור לנשים הרוצות להש־תחרר, אך להניח לאחרות ולא „לעבוד" על התודעה שלהן. אם טוב לה לאשה למלא את תפקידיה המסור־תיים והיא מרוצה מכך (לעומת חוסר המנוחה, היסו־רים וההיקרעות שהן מנת חלקה של המשוחררת) — למי הזכות לפרוץ לתחום חייה, להוכיח לה שהיא אומללה ומנוצלת ולהראות לה כי הדרך לאושר עוברת בשבילים אחרים משבילי חייה בהווה.

עתה מתברר יותר ויותר שהשתחררותן של הרוצות בשוויון והופעתם של גברים משוחררים תלויים במהי־רות היעלמותן של הנשים שאינן חפצות בשיחרור. כך שהמאבק אינו רק בין גברים לנשים, אלא בין אלה שמקבלות את הדומיננטיות הגברית לבין אלה שדוחות אותה.

יש המציבים כנגד המצב הקיים את „האלטרנטיבה הקטסטרופאלית", שפירושה עולם הנשלט על־ידי הנ־שים. וכיוון שמצב זה נראה על־ידי כל בר־דעת כבלתי־רצוי (דמעות, רגשנות, היסטריה) עדיף להשאיר על כנו את המצב הנוכחי.

בדרך הפעולה הפמיניסטית זרועים פחים ומוקשים בכל התחומים האפשריים — לכן לא כל פעילות בעלת אופי פמיניסטי מקדמת את השיחרור והשוויון. במישחק שבו האחד הוא תמיד הזוכה, לא כל השתתפות היא קידמה.

בתיה קינן, מדיסון, ויסקונסין, ארצות־הברית

הסקנדינבית - בדרך לשיוויון

מאחר שאני חי כבר אי־אלה שנים טובות בסקנדי־נביה, הצלחתי לקלוט כמה תכונות סקנדינביות, בדומה לישראלים אחרים החיים ב„פלאנטה" זו. אחת התכו־נות הללו היא ההכרה המלאה בזכותה של האשה לשיוויון עם הגבר, וכמו שהיום האשה יכולה להלך בשעת לילה מאוחרת בגפה ברחוב בלי שתעורר תשומת־לב או תזכה בהצעות מגונות, כמו החוק שנכנס לתוקפו בשנה שעברה שאין להפלות אשה לעומת גבר (ולהיפך) בדרישה למישרה פנוייה במודעה בעיתון (הנוסח ה־חדש — נדרש ג/א — גבר/אשה וכו'), כך יכולה אשה להינפש עירומה בגן או על החוף — כאשר מזג האוויר מאפשר זאת, כמובן — או להיבחן לתפקיד ראש העי־ריה, או חבר פרלמנט או לשמש כשר(ה). איש לא מפנה בחצי־האי הסקנדינבי את ראשו אחר אוטובוס הנהוג בידי אשה, וזו יכולה להיות מכל קשת הגילים — מ־21 ועד סבתא, ששיער השיבה שלה מעיד שכבר עברה את גיל הששים.

הזכות של האשה על גופה מתבטאת לא רק בחופש ההפלות (נורבגיה, השמרנית מבין מדינות סקנדינביה, נכנעה באחרונה אף היא לזכות יסודית זאת), כי אם גם בחופש גידול ילדים ללא נשואין או אף ללא אב, והאם היא־היא ראש המישפחה, כאשר הרחוב מקבל את התופעה בטיבעיות מוחלטת, קמאית ממש. אם כזו נקראת בז'ארגון כאן „אם בודדה", אך תתפלאו — יש גם „אבות בודדים", כמו שיש „גננים" שאינם דואגים לדאשא, כי אם לילדים בגני־ילדים, אחרי שעברו סמינר

עלי כהן

בשותפות עם גננות. גם תופעה זו אינה מסבה תשומת־לב. העובדה שחצי מועצת העיר אוסלו מורכבת מנשים טבעית ביותר, ומי אינו יודע כמו הנשים את צרכי ה־קהיליה העירונית? — בשבדיה מצויות שש נשים ב־ממשלה.

בדנמרק כבר כיהנו נשים בתפקידי שרת־הכנסיה (דתות) והשר הנוכחי העומד בראש מישרד המשפטים הו(י)א אשה. נשים בסקנדינביה יכולות ומשמשות ככומר(ה). וכבר היו נישואין בין נשים, נישואין לכל דבר — מזכויות ועד חובות כלפי מס־הכנסה, כמו גם (שיוויון זכויות, לא כן?) בין גברים.

מיקרי אונס כמעט לא היו בסקנדינביה בעשור האח־רון. ואם היו — מרביתם היו תיירים, שחשבו כי החו־פש המיני מרשה להם זאת. האשה הסקנדינבית בוחרת לה את מי שהיא רוצה בו. מצטער, אך אינני מבין את בני, מיני' המנסים לכבוש בכוח אשה. מה הם רוצים להוכיח בזאת? ועוד אינני מבין — את הצביעות של „לחן אסור. לנו מותר". מדוע „לחן אסור"?! מותר להן כמו שלנו מותר!

עלי כהן, קופנהגן, דנמרק

על התדמית הפמיניסטית

באמת יפה („וידויו של שוביניסט גברי"). והנה חומר לרוצה להתמדע, ציטטה ממאמרו של אורי אבנרי: „הצעירות הכחישו שהן פמיניסטיות. למילה זו יש כיום אסוסיאציה שלילית גם בקרב הנשים, של אשה מתוסכ־לת שאינה מוצאת סיפוק במגע מיני עם גברים, שהיא מכוערת, צרחנית, בלתי נסבלת... פגשתי בלוחמות מפורסמות שהן מקסימות כנשים ויפות למראה."

ועתה, בשינויים מעטים: „הנערים הכחישו שהם לוחמי־שיחרור כושיים. למושג זו („לוחם־שיחרור כושי") יש כיום אסוסיאציה שלילית גם בקרב הכושים, של גבר מתוסכל, מכוער, צרחני, בלתי נסבל... אבל פגשתי בלוחמים כושים מפורסמים שהם מקסימים כנשים ויפים למראה."

לא פעם שמעתי, שאשה המעירה לגבר הנדחק בתור נעניית ב„תראו איזה פרצוף מדבר". דבריו של אבנרי הם, כביכול, ברמה אחרת, אך נובעים מאותו מקור עצמו. כי מה הקשר בין צורתה החיצונית של אשה, או יכולת הסיפוק המיני שלה, לבין זכותה לשכר שווה, קידום בעבודה, זכותה על גופה ועוד זכויות שהפמי־ניסטיות מנסות לממש? כנראה שאם הפמיניסטית תהיה מה ש„אנחנו הגברים" רוצים שתהיה — יפה, שקטה, אוהבת אותנו — נהיה אנו סלחנים לפמיניזם שלה. האם פגשתם גבר, ולוא הנאור ביותר, שלא עשה קצת בדיחה מפמיניזם, או לא טען נגדו את טיעוני התיסכול והצרח־נות במקום להתייחס ל ע י ק ר שבו?

אבנרי יישיב ודאי כי אני סתם נטפלת, שהרי הוא יצא להגן על הפמיניזם, נגד הטוענים כי הפמיניסטיות הן נכוערות ומתוסכלות. כמובן. אבל טיב ההגנה מעיד על קבלת הטיעון. אילו הייתי אומרת, למשל, כי „כל הלוחמים בהון השחור הם חסרי כסף", האם הייתי נענית כי „פגשתי בין הלוחמים בהון השחור גם עשי־רים", או שמא היו צריכים לומר לי שזה לא רלוונטי ומילחמתם צודקת גם בלאו הכי?

גם התדמית הפמיניסטית היא תוצר המושגים של חברת גברים שלטת. הגבר איננו מעוניין במהפך, ולכן הוא מדביק תדמית שלילית לנושאות דגל המהפך. בכל תנועה הלוחמים הם תוקפנים, קיצוניים וצרחנים, בעוד שהרוב הוא שקט, וזה אינו פוגם בטיב מטרותיהם, מילבד במיקרה של הפמיניסטיות, שחשיבות היותן יפות ושקטות („בשבילנו הגברים") עולה על חשיבות המטרות בהן הן דוגלות. וזהו שוביניזם גברי פר אכסלאנס.

התדמית השלילית של האשה, כנחותה, רכלנית, רכושנית, לא רציונלית, לא יציבה, לא יצירתית, לא נאמנה בידידות וכו' קיימת בקרב הנשים עצמן. וגם זו איננה עדות לנכונותה אלא לשטיפת־מוח במשך דורות על־ידי תרבות של גברים. מיעוטים רבים מאמצים לעצמם את הדעה השלילית של מדכאיהם אודותם. אחרי קיפוח כה ממושך ואחרי מילחמה כה ממושכת (אבל שקטה מדי עד כה), שלכל היותר השיגה התייח־סות סלחנית מפי נאורים כמו אורי אבנרי, בנוסח „פגשתי גם לוחמות יפות", האם מצפים שהפמיניסטיות תדברנה בשלווה סאלונית, ללא מרירות וללא עצקה? אם אבנרי היה משתמש באותם נימוקים נגד או בעד לוחמי־שיחרור אחרים (כושים, פלסטינים ועוד), שהם צרחניים או לא, מכוערים או לא, ושתדמיתם בקרב בני עמם שלילית או לא, אז היינו מאמינות לו. דווקא חצי הדרך שעושה הנאור פוגעת ומעלילה יותר מאפס ההבנה והטימטום של החשוך.

אין הבדל, כפי שניסה אבנרי לקבוע, בין תנועות־שיחרור לבין פמיניזם. זה רק משמש תירוץ „לנו הגב־רים" לומר להן איך להילחם על שיוויון זכויות ונגד הדיכוי שלנו: הרי בסופו של דבר חן רוצות למצוא חן בעינינו, ולכן עליהן להיות יפות ושקטות ולא לנהל את מאבקן בלהט רב מדי. כאן טמון המילכוד שנשים לחן: אם לא ילחצו עלינו מספיק — לא נוותר להן; ואם ילחצו — נדביק להן תדמית שלילית (בקרב הגברים, לא בקרב הנשים) ואז לא תעזנה להצטרף ללוחמות. כי איזו אשה תרצה שיזהו אותה עם „מכוערות, מתוסכ־לות, צרחניות"? ואומנם, שיטה זו עובדת. רבות רבות מאיתנו נרתעות מלהצטרף למאבק לשיחרור האשה בשל התדמית השלילית של הפמיניסטיות בקרב הגברים.

ואפרופו אונס: בהיותי בניו־יורק, שנה וחצי, פורסמו בטלוויזיה כימעט מדי יום מעשי אונס מלווים באלימות שבוצעו בנשים ובילדות. הפעם היחידה שבה כונה האונס בפי הקריינים „מזעזע", „פשע נתעב" וזכה לכיסוי במשך כמה ימים, היה כאשר נאנס נער.

ד.כ., יפו

מדור זה יארח ברצון תגובות נוספות על המאמר הנדון, ועל הנושא ביכלגו.